

Kultūras ministrija

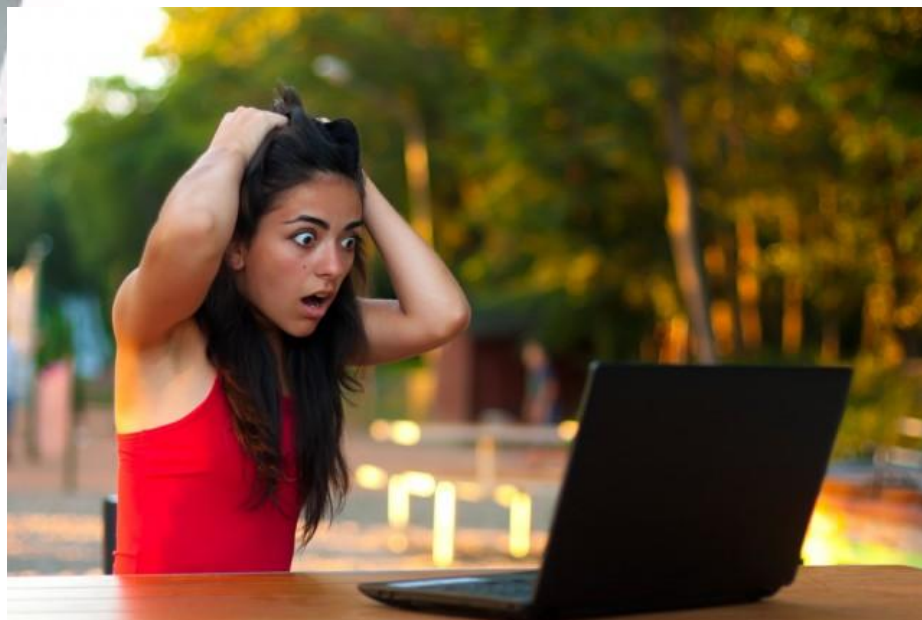
Medijpratības nozīme, manipulatīvas informācijas piemēri un ieteikumi tos atpazīt

Mediju politikas nodaļas eksperte
Dr.sc.comm. Klinta Ločmele

2018.gada 4.decembrī
LNKC

Kultūras ministrija

Attēli: <http://bobcusick.blogspot.com>, <https://betanews.com>

Kultūras ministrija

MEDIJPRATĪBA

Cilvēka prasme

lietot medijus,
meklēt un analizēt informāciju,
kritiski izvērtēt mediju vēstījumus,
piedalīties mediju satura veidošanā

+

izpratne par **mediju lomu un
nozīmi demokrātijā** (4.vara),
žurnālista funkcijām un atbildību.

**Izpratne par mediju darbību,
informatīvās vides riskiem un
iespējām**

Kultūras ministrija

Reklāma vs. realitāte

ADVERTISEMENTS

ACTUAL BURGER

- MOST ATTRACTIVE ANGLE
- WITH CHEESE
- SLIGHTLY FLUFFED UP

Kultūras ministrija

Pārveidota realitāte

<https://www.youtube.com/watch?v=AKIVyUJw3TM>

Kultūras ministrija

Realitātes konstruēšana (dramatizēšana)

- <https://www.youtube.com/watch?v=CAFJaXBI48M>

Kultūras ministrija

Mediji ≠ spogulis

Uzzinām nevis pašu notikumu,
bet kāda sagatavotu "stāstu"

**Mediji nav pasaules
spogulis –
tie konstruē realitāti**

Kultūras ministrija

Informācijas vides pārmaiņas

Kultūras ministrija

Mūsdienās ikviens var kļūt par mediju satura veidotāju

- Katras divas dienas mēs radām tik daudz informācijas, cik visā laikā kopš civilizācijas sākuma līdz 2013.gadam.

/Eric Schmidt no Google 2013.gadā/

Kultūras ministrija

2006.gadā vēl nebija

WhatsApp

Un citu mūsdienās
ierastu komunikācijas
ierīču un aplikāciju...

Kultūras ministrija

Криevija no 2006.gada cenšas ietekmēt Latvijas kultūras un informācijas telpu

*„[..] Стратегическое направление этого сотрудничества -
сохранение единого культурного и информационного
пространства СНГ, сохранение и укрепление
информационного присутствия России на пространстве
СНГ и стран Балтии [..]”*

Основные направления государственной политики по развитию сферы культуры и массовых коммуникаций в Российской Федерации до 2015 года и план действий по их реализации (2006)

*„82. Укреплению национальной безопасности в области культуры способствуют: [..] развитие **общей гуманитарной и информационно-телекоммуникационной среды [..] в сопредельных регионах[..]”***

Стратегия национальной безопасности Российской Федерации (2015)

SPUTNIK

© Sputnik / AlexTikhomirov

Jau rudenī Latvijā tiks aizliegti krievu vārdi

LATVIJĀ

10:15 31.05.2016 (atjaunots 08:33 31.05.2016)

[Saņemt Iso saiti](#)

1458

Tieslietu ministrija ir sagatavojusi likumprojektu, kas faktiski pilnībā liedz bērniem piešķirt nelatviskus vārdus un uzvārdus. Pēc Tieslietu ministrijas domām, tas ļaus pasargāt latviešu valodu un demokrātiju.

RĪGA, 31. maijs – Sputnik, Jevgēņijs Leškovskis. Līdz 1. septembrim Ministru kabinets izskatīs likumprojektu, kas aizliedz vecākiem saukt bērnus nelatviskos vārdos.

Izrādās, Tieslietu ministrija jau sen ir norūpējusies par to, ka pašlaik Vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņas likums ļauj visiem, kas vien to vēlas, izvēlēties nelatvisku vārdu un uzvārdu, turklāt faktiski nav nekādu normu, kas noteiktu, kādu vārdu vecākiem būtu jādod saviem bērniem. Šīs normas ir iekļautas jaunajā likumprojektā.

ZIŅAS

LASĪTĀKAIS

JAUNĀKAIS

Patriotisma monetizācija: Latvijā parādīsies kvass "Mežabrāļu" 109

Valdis Pelšs iekļuvis portāla "Myrotvorets" datu bāzē 46

Neesi samaksājis nodokļus? Gatavo 100 tūkstošus 28

Jauni sodi: līdz 7 tūkstošiem eiro par sarkano zvaigzni vai svastiku 25

Asānžs pastāstīja, kādēļ Tramps varētu tikt atstādīnāts no varas 24

Kultūras ministrija

Krievijas naratīvu multiplicēšana vietējos medijos

- Latvija – neizdevusies valsts, tā ir Rietumu marionete cīņā pret Krieviju
- Nacisma, fašisma atdzimšana un glorificēšana
- Vēstures pārrakstīšana
- Mazākumtautību diskriminācija
- Krievija piedzīvo ekonomisko un kultūras uzplaukumu, un Latvijas attīstība ir nesaraujami saistīta ar Krieviju

Kultūras ministrija

Jēdzienu skaidrībai

Jēdziens „viltus ziņas” nav precīzs, jo tas neaptver visus gadījumus, kad apzināti / neapzināti var tikt izveidota maldinoša informācija.

Kā „viltus ziņas” nepareizi apzīmē ne tikai pilnībā izdomātus tekstus, bet arī

- propagandu,
- manipulatīvas kāda fakta interpretācijas,
- informāciju, kas nesaskan ar kādas personas līdzšinējiem priekšstatiem vai ataino šo personu kritiskā veidā.

Kultūras ministrija

Jēdzienu skaidrībai II

Eiropas Komisija iesaka lietot dezinformācijas jēdzienu, kas aptver plašāku problēmgadījumu loku.

Dezinformācija ir pārbaudāmi nepatiesa vai maldinoša informācija, kas ir radīta, publiskota un izplatīta, lai iegūtu ekonomisku labumu vai apzināti maldinātu sabiedrību, un kas var izraisīt kaitējumu sabiedrībai. Tiesa, svarīgs ir dezinformācijas izplatīšanas nolūks. Karikatūras vai satīras darbi nav dezinformācija, jo to nolūks nav kaitējuma nodarīšana sabiedrībai.

Kultūras ministrija

Viltus ziņas – absolūts izdomājums

VILTUS ZIŅAS

Tu nekad neticēsi, kas notika pēc tam...

20. AUGUSTS, 2018 • KRISTĪNE ŽILDE-KRĒVICA, MATĪSS RIHARDS VILCĀNS, RE:BALTICA

Re:Baltica analīze

AVIOKATASTROFA:
Nokritusi pasažieru lidmašīna reisā uz Latviju, ziņo par 134 bojāgājušajiem

Karolīna Spīnīte 18. augusts 2018. g.
Notika no Francijas un Vācijas robežas, nogāzies pasažieru transportlīdzeklī „Bombardier CS300”, dzīvību zaudēja 134 cilvēki. Šobrīd lidmašīnas nogāzē ir izveidota neliela avārijas izmeklēšanas komisija, norādīts Francijas Aizsardzības ministrijas paziņojumā. Lidmašīna „Bombardier CS300” nogāzās neliļi pēc...

[Lasīt vairāk](#)

LATVIJĀ
Latvijā manīti kukaiņi, no kura kodieniem bojā gājuši jau vairāki cilvēki

ARVAZIŅI
Jaunieši parkā izvaro un brutāli nogalina 14 gadus vecu meiteni

Rīgā par trīs nepilngadīgu meiteņu izvarošanu tiek meklēts attēla redzamais vīrietis.

Anete Stapkeviča 13. augusts 2018. g.
Tiek meklēts pedofils, kurš Rīgas reģionā darbojas, izvarojis vismaz trīs bērņus vecumā no deviņiem līdz 13 gadiem. Ēsmātsiem pastāstīja Valsts policijas Rīgas kriminālpolīcijas priekšnieks Andis Suzēns: Tāpat pedofils savas darbības laikā no aptuveni 40 meitenēm ieguvu videomateriālus...

[Lasīt vairāk](#)

Latvijā
Trīs meitām draud cietumsods par varmācīga tēva saduršanu līdz nāvei

Kultūras ministrija

Izdomātās "ziņas"

Re:Baltica pētījums atklāj, kā jaunie uzņēmēji pelna naudu ar pseidoziņām, nereti tās izdomājot, lai savāktu vairāk klikšķus

<http://www.rebal.tica.lv/2016/12/ka-nopelnit-naudu-ar-viltus-zinam/>

Lapa VIP klubs Facebook jau ir slēgta

The screenshot shows a Facebook page for 'VIP Klubs - atziņu izlase.' (@VIPTTTTTTTT). The page has 16,142 likes and a post from December 2nd at 18:04. The post features a video of three women in a meeting and the text: '90% Deputātu Uzskata, Ka Minimālā Alga Un Pensijas Ir Pārāk Lielas Latvijā... KAUNS! 90% deputātu uzskata, ka minimālā alga un pensijas ir pārāk lielas. Normāli, ne? Lasi spiežot uz bildes...'. Below the post, there are 212 reactions, 73 comments, and 2.6k shares. A chat window is open with a user named Raivis Raspopovs, containing two messages: 'Kādēj jūs publicējat izdomātas ziņas?' and 'Nezinu viltus vai nē, darbineiks, kaut kur acīm redzot ir lasījies vai kāds ir teicis un uz tada pamata ir izveidojis raksti.. tīri kā baumas..'. A second message says: 'Portāls ir izklaides vietne, atslodzei no ikdienas ... Visu nevajadzētu ņemt nopietni'.

Kultūras ministrija

3 galvenās motivācijas maldinošo ziņu veidošanai

- Politiskas intereses
- Biznesa intereses
- Popularitāte, slava
- *Ilgtermiņa nolūki* – pārveidot vērtības, uzskatus, ieviest / nostiprināt jaunus vēstījumus
- *Īstermiņa nolūki*

Kultūras ministrija

Daži no maldinošo ziņu tipiem

Avots: www.eavi.eu (EAVI: Media literacy for citizenship)

Propaganda – pie emocijām apelējošs saturs, kas veidots politisku mērķu sasniegšanai, kā arī lai mainītu attieksmes, vērtības un zināšanas.

Ziņas – klikšķu vācējas – tendētas uz sensacionāliem virsrakstiem, radītas, lai panāktu lielāku klikšķu skaitu un līdz ar to – ienākumus.

Pseidozinātne – informācija par brīnumlīdzekļiem, piemēram, veselības uzlabošanai, apgalvojumi, kas noliedz visu līdz šim zinātniskos pētījumos pierādīto.

Kultūras ministrija

2 Comments

Image for representational purpose only

London: If you want to speed up your metabolism, then start consuming Gin. A new study study has found that Gin enhances your body's ability to burn calories for an hour after you finish the drink.

Researchers from the University of Sigulda in Latvia said, Gin is made from antioxidant-rich juniper berries which is good for your metabolism and in fact, the mice who were fed regular doses of the spirit, saw a 17 percent increase in their metabolic rate.

Kultūras ministrija

Maldinoša informācija var tikt
atspoguļota ne vien burtu valodā,
bet arī attēlos, video, mākslā u.c.

Kultūras ministrija

Maldinoši attēli un video: tendences

Attēli un video dažkārt mēdz būt autentiski, taču pievienoti klāt neīstiem notikumiem vai cilvēkiem.

Diezgan bieži pēc dabas katastrofām (viesuļvētra, plūdi u.c.) tiek izplatīti attēli vai video, kas nav no attiecīgās notikuma vietas, bet ir uzņemti citur vai speciāli samontēti.

Kultūras ministrija

Samontēts attēls par vētras sekām "Sidnejā" (2015)

Kultūras ministrija

Kultūras ministrija

Jason Michael

@Jeggit

Follow

Believe it or not, this is a shark on the freeway in Houston, Texas. #HurricaneHarvy

9:00 AM - Aug 28, 2017

7,171 88,926 149,247

As [Snopes](#) pointed out years ago, the great white shark, which appears to be casually swimming down a flooded city street, originates from a 2005 magazine spread in *Africa Geographic*. It was later photoshopped by hoaxers to make it look like the shark has found its way to an urban setting. Despite being fake, the shark previously went viral during [Hurricane Irene in 2011](#), [Hurricane Sandy in 2012](#), [Hurricane Matthew in 2016](#), and during flash floods in Texas in 2015.

Kultūras ministrija

Attēli no filmām var tikt uzdoti kā attēli no avio katastrofām

Kultūras ministrija

Vēsturisku foto montāža

Kultūras ministrija

Kultūras ministrija

Viltotie attēli politiskajās cīņās

- Stāvēšana uz valsts karoga
- Neīstu saukļu/plakātu piedēvēšana utt.
- Neīstu citātu piedēvēšana

Kultūras ministrija

Foto montāža / neista foto pievienošana

BILDES

VIDEO

LATVIJA

PASAULE

SMIEKLĪGI

Home > Latvija > Šāds skats paveras pie ELVI Rīgā! Vai tiešām šo maizi nevarēja atdot tiem, kam tā ir vajadzīga?

LATVIJA

Šāds skats paveras pie ELVI Rīgā! Vai tiešām šo maizi nevarēja atdot tiem, kam tā ir vajadzīga?

10.04.2018

Kāds nesaprotams skats paveras Rīgā, pie kādā tirdzniecība veikala ar nosaukumu ELVI. No veikala atrašanās vietās līdz šai miskastei, kas redzama titulbildē un rakstā atrodamajā foto, ir vien 35 metri. Nav gan īsti skaidrs vai notikušais ir veikala roku darbs vai tomēr to izdarījusi kāda privātpersona, tomēr skaidrs ir viens – šāda rīcība ir vienkārši nesaprotama...

**It kā “Elvi”
izmestās
maizes
gadījums
vienā no
“klikšķu
portāliem”**

Kultūras ministrija

Arnis Krauze

@arniskrauze

Ehh, pat daži mediju cilvēki šausminās un FB dalās ar viltus ziņu par it kā miskastē izmestu maizi pie Elvi veikala Rīgā. Pat pavirši neizpētot bildes. Pie miskastes koka stumbrs nokrāsots balts, Rīgā tā kokus nekrāso, Un apkārt sniega čupas, bet bildē ar Elvi ir koks ar lapām.

2:52 PM - Apr 2, 2018

♡ 31 💬 17 people are talking about this

<https://twitter.com/arniskrauze/status/980775077636648960>

Foto, iespējams, ir uzņemts Odesā.

Kultūras ministrija

Pašvaldības darba vērtējums, izmantojot foto no citas valsts

Tweet

Improvizators @improvizators · 1 d
lekšpagalmu remontdarbi Ziepniekkalnā
- pirmsvēlešņu solījumi ir izpildīti!
malači, lepojamies

9 20 40

Jānis Skruzis
@skruzis

Replying to @improvizators

Klikšķis ar labo peles taustiņu uz
bildes --> "Meklēt attēlu Google
tīklā" --> oka.fm/new/read/social...
(bilde ir no Krievijas)

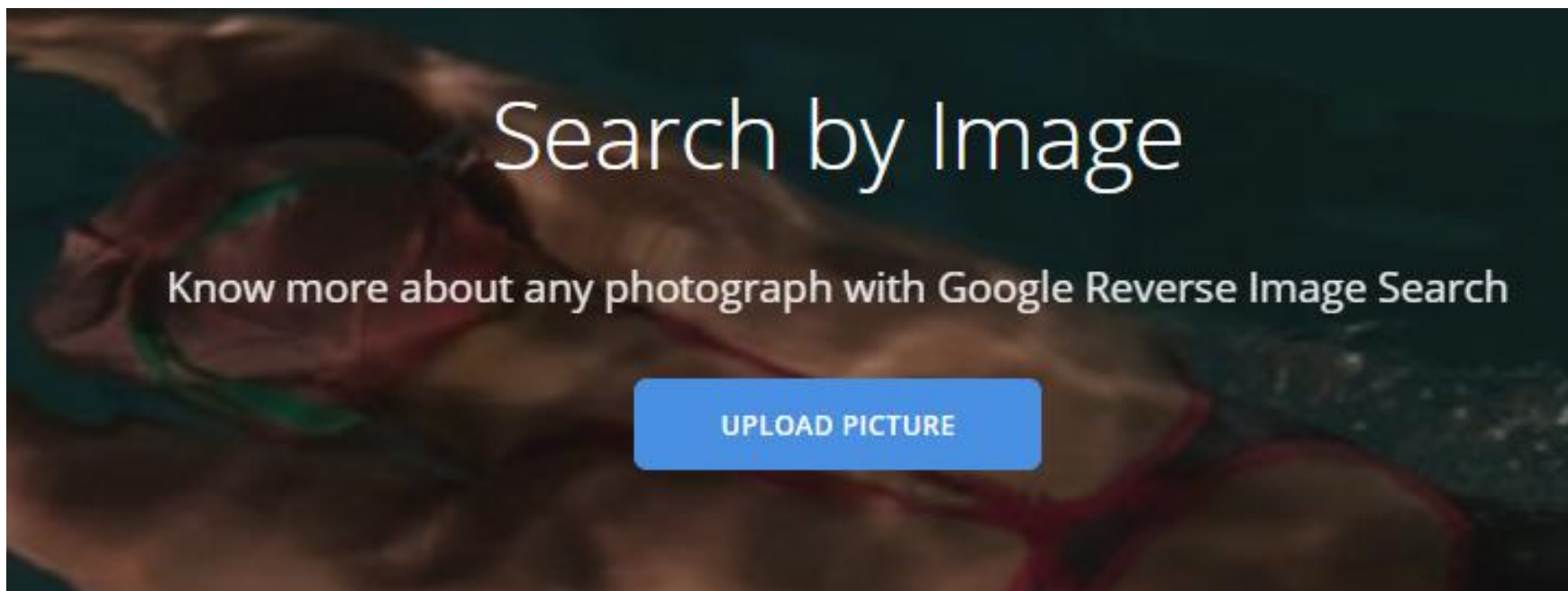
Новый тротуар в Чехове,
пошедший волнами, взорва...

Tweet your reply

Kultūras ministrija

Google reverse image search

Kultūras ministrija

6.lpp. <http://www.sseriga.edu/sites/default/files/inline-files/News%20Verification%20Guide%20in%20Latvian.pdf>

Kultūras ministrija

Video no Sīrijas?

- <https://www.youtube.com/watch?v=Tjb4XgjuP4A>

Kultūras ministrija

Risks nākotnē: "Deepfake"

- Mākslīgā intelekta veikta attēlu sintēze.
- Nepatiesi attēli vai video tiek izveidoti, piemēram, sakombinējot cilvēka galvu ar cita cilvēka ķermeni.
- Izskatās ticami, tiek pielāgotas kāda cilvēka kustības un pat balss intonācijas.

Defense Department project develops first tools to detect 'deepfake videos'

© August 7, 2018 by STEPHEN JOHNSON

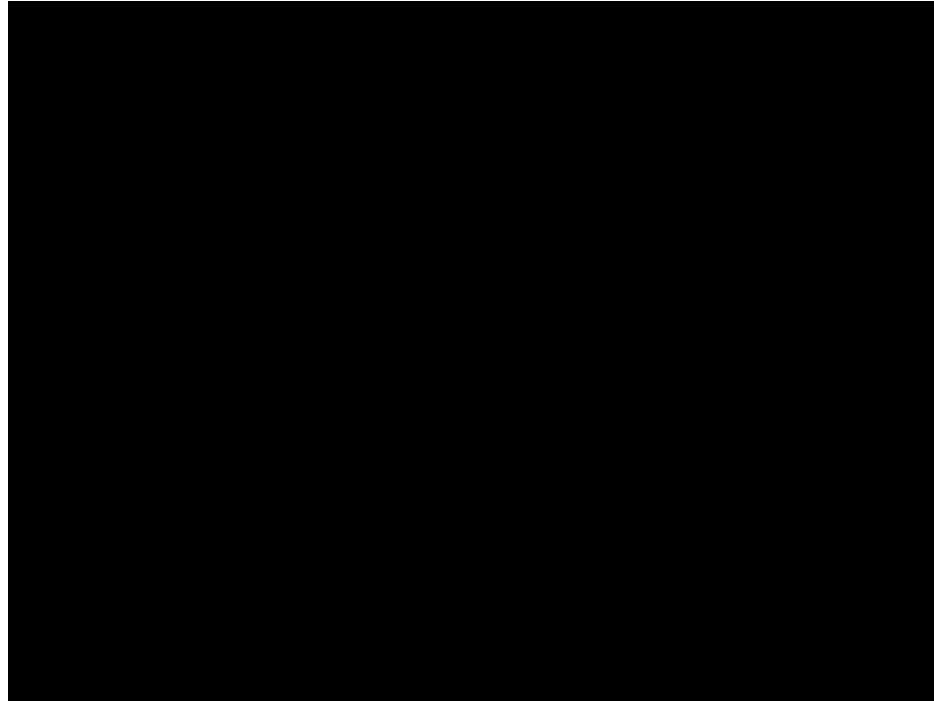

- Nolūks: joks, politiska motivācija, skandālu izraisīšana, cilvēka cieņas aizskaršana

Kultūras ministrija

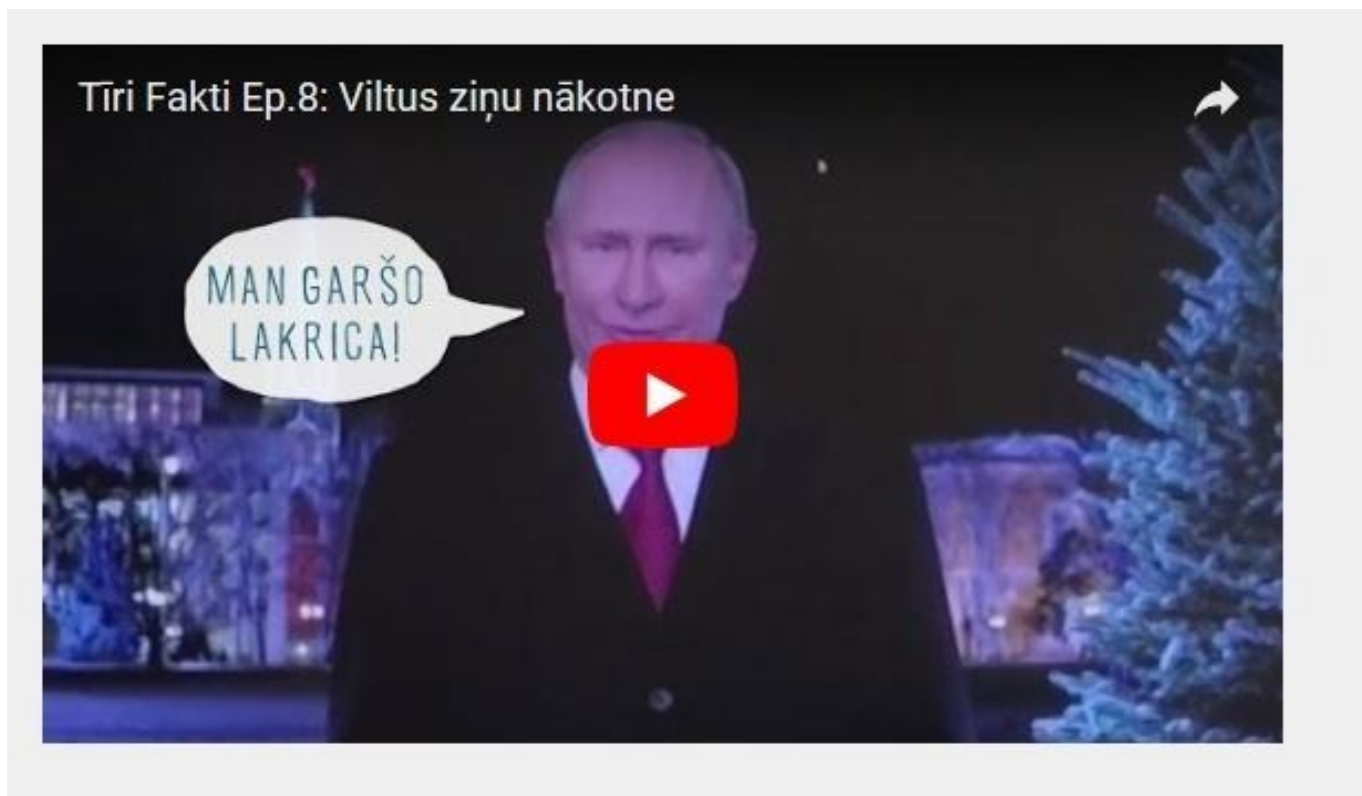
<https://gizmodo.com/deepfake-videos-are-getting-impossibly-good-1826759848>

Kultūras ministrija

Viltus ziņu nākotne? Nu jau tagadne

- <http://www.pieci.lv//lv/lr5/raksts/domniica/tirifakti-nakotnes-viltus-zinas.a90434/>

Kultūras ministrija

Pamatā – kritiskā domāšana

- Uzticamu informācijas avotu izvēle
- Salīdzināt informācijas avotus

- Pārbaudīt faktus:
- Gadījums ar viltus apsardzes firmu
- Viltus kastinga aģentūra

Kultūras ministrija

Vienkārši ieteikumi medijpratības stiprināšanai, ko publicējām **facebook**

Uzlabo savu MEDIJPRATĪBU!

“ Ārvalstu interneta portāli atsaucas uz Siguldas Universitātes... (!) pētnieku atklājumu par džina... ietekmi uz cilvēku vielmaiņu. Vai šim ieteikumam var ticēt?

Ieskaties publikācijā:

London: If you want to speed up your metabolism, then start consuming Gin. A new study has found that Gin enhances your body's ability to burn calories for an hour after you finish the drink.

Researchers from the University of Sigulda in Latvia said, Gin is made from antioxidant-rich juniper berries which is good for your metabolism and in fact, the mice who were fed regular doses of the spirit, saw a 17 percent increase in their metabolic rate.

Iesot vienmēr pievērs uzmanību:

- **MEDIJAM** - vai tas šķiet uzticams?
- **INFORMĀCIJAS DATUMAM** - varbūt ziņa ir veca, to kāds cenšas aktualizēt un interpretēt savos nolūkos?
- **AUTORAM** - vai ir norādīts?
- **NORĀDEI "REKLĀMPROJEKTS" / "SADARBĪBĀ AR..."** - kaut kur pie/zem/blakus raksta vai sižeta malā maziem burtiem?
- **AUTORA VIEDOKLIM** - vai tas pausts ziņu materiālā? Ja jā, materiāls ir komentārs. Ziņas kā žurnālistikas žanrs pieprasa maksimālu autora neitralitāti.
- **INFORMĀCIJAS AVOTIEM** - vai un kādi tie ir (atsauce uz pētījumiem, ziņu aģentūrām, intervētajiem cilvēkiem u.tml.)? Tiesa, tie ne vienmēr liecina par informācijas ticamību...
- **VIDEOKĻU BALANSA NODROŠINĀJUMAM** - vai nodrošināts līdzvērtīgs visu iesaistīto pušu viedoklis?
- **FAKTIEM** - vai tie izmantoti? vai arī materiālā dominē tikai emocionāli argumenti?
- **PERSONU / PRIEKŠMETU / NOTIKUMU APZĪMĒJUMIEM** - vai tie regulāri un tendenciozi lietoti?
- **VIDEO ILLUSTRĀCIJĀM** - vai un kādas tās ir? Dažkārt autentiski attēli, video vai citāti tiek attiecināti uz neistajiem notikumiem / personām
- **ZIŅAS RADĪŠANAS IEMESLS** - kāds tas varētu būt?
- **ĪPAŠI PANĒMIENI** - vai tie lietoti Tavās uzmanības pievēršanai?
- **VIRSRAKSTS / SIŽETA PIETEIKUMS** - vai tas izceļ ziņas galveno būtību?

Naturāla enerģija

Share

Kultūras ministrija

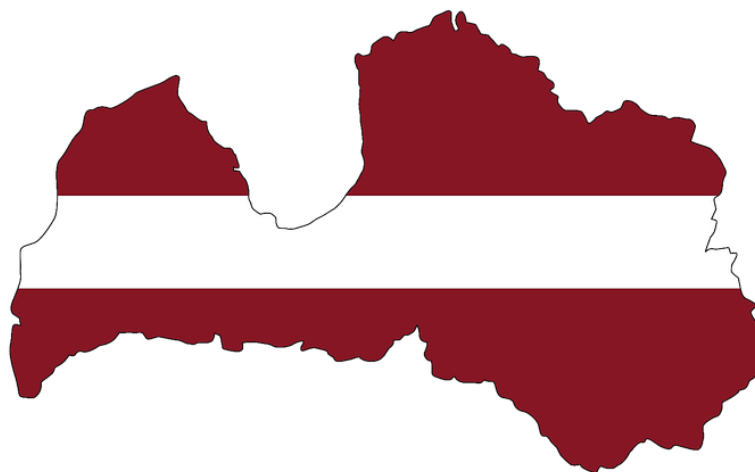
Aizsargāt vs. spēcināt

Kultūras ministrija

Situācija Latvijā

Kultūras ministrija

- **Puse** LV iedzīvotāju uzskata - ja kādu informāciju publicē/pār raida mediji, tad tā ir patiesa.
- Mediji kā pasaules spogulis.

Attēls: [Chicago mirror ball | Oscar Peñalva | Flickr](#)

KM pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību
2017

<http://ejuz.lv/medijpratibaspetijums>

Kultūras ministrija

Tikai 40% LV iedzīvotāju
apgalvo, ka spēj atpazīt
uzticamu informāciju no
tendenciozas un safabricētas.

Ņemot vērā, ka pastāv vairāki
maldinošo ziņu veidi, tas ir
salīdzinoši zems cipars.

Kultūras ministrija

26% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka interneta meklēšanas programmu, piemēram, Google, Bing vai citu, **pirmie piedāvātie rezultāti ir visuzticamākie.**

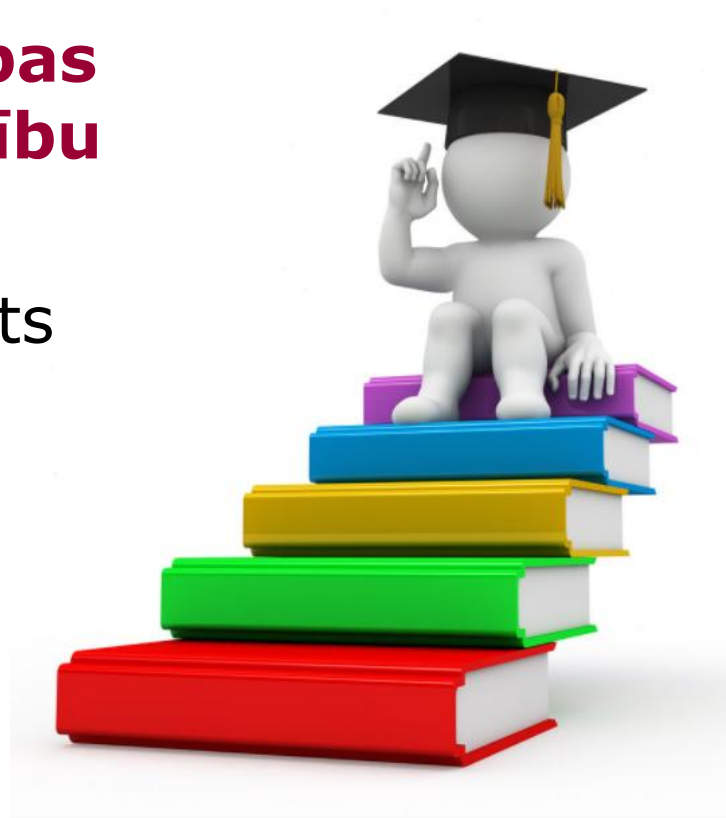

Kultūras ministrija

Sakarība starp **izglītības līmeni un medijpratību**

Jo cilvēks labāk izglītots (pamata izglītība vs. augstākā), jo medijpratīgāks

Kultūras ministrija

Cilvēkiem ar zemu izglītību (pamata) ir zemāki medijpratības rādītāji

• Jo zemāka respondenta izglītība, jo vairāk **tic sociālajos medijos atrodamajai informācijai**

- 62% - ar pamata izglītību
- 26% - ar augstāko izglītību

• Apgalvojumam, ka interneta meklētāju programmas kā pirmos parāda uzticamākos rezultātus, piekrīt

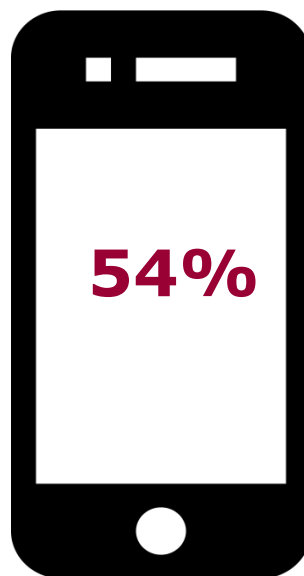
- 43% respondentu ar pamata izglītību
- 22% ar augstāko izglītību

Kultūras ministrija

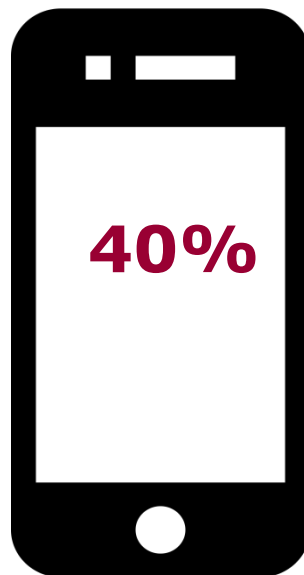
Cik % no jauniešiem (15-24 gadi) tic sociālajos medijos atrodamajai informācijai?

Kultūras ministrija

Cik % no jauniešiem (15-24 gadi) dalās ar informāciju internetā, to nepārbaudot?

Kultūras ministrija

Photo: Eric Pickersgill
<http://www.designboom.com/art/eric-pickersgill-removed-smartphones-10-14-2015/>

Kultūras ministrija

Par pētījumu

Iniciēja un finansēja Kultūras ministrija

Veica Latvijas Universitātes UNESCO
Medijpratības katedra

2017.gada oktobris-novembris

Aptaujāti **1203 bērni un pusaudži** no 9
līdz 16 gadu vecumam visā Latvijā

Rezultātu pilns apkopojums:

<https://www.km.gov.lv/lv/mediju-politika/medijpratiba/bernu-un-pusaudzu-medijpratibas-petijums>

Kultūras ministrija

Rezultātos vērojamie riski un bažas

- **Liels interneta patēriņš:** Vairākums aptaujāto (57%) internetu lieto kopumā **ne mazāk kā 3 stundas dienā.**
- **Liela daļa no internetā veiktajām aktivitātēm ir izklaidei vai bezmērķīgas:**
  - Tikai nedaudzi lasa grāmatas internetā vai meklē informāciju mācībām vai hobijiem.

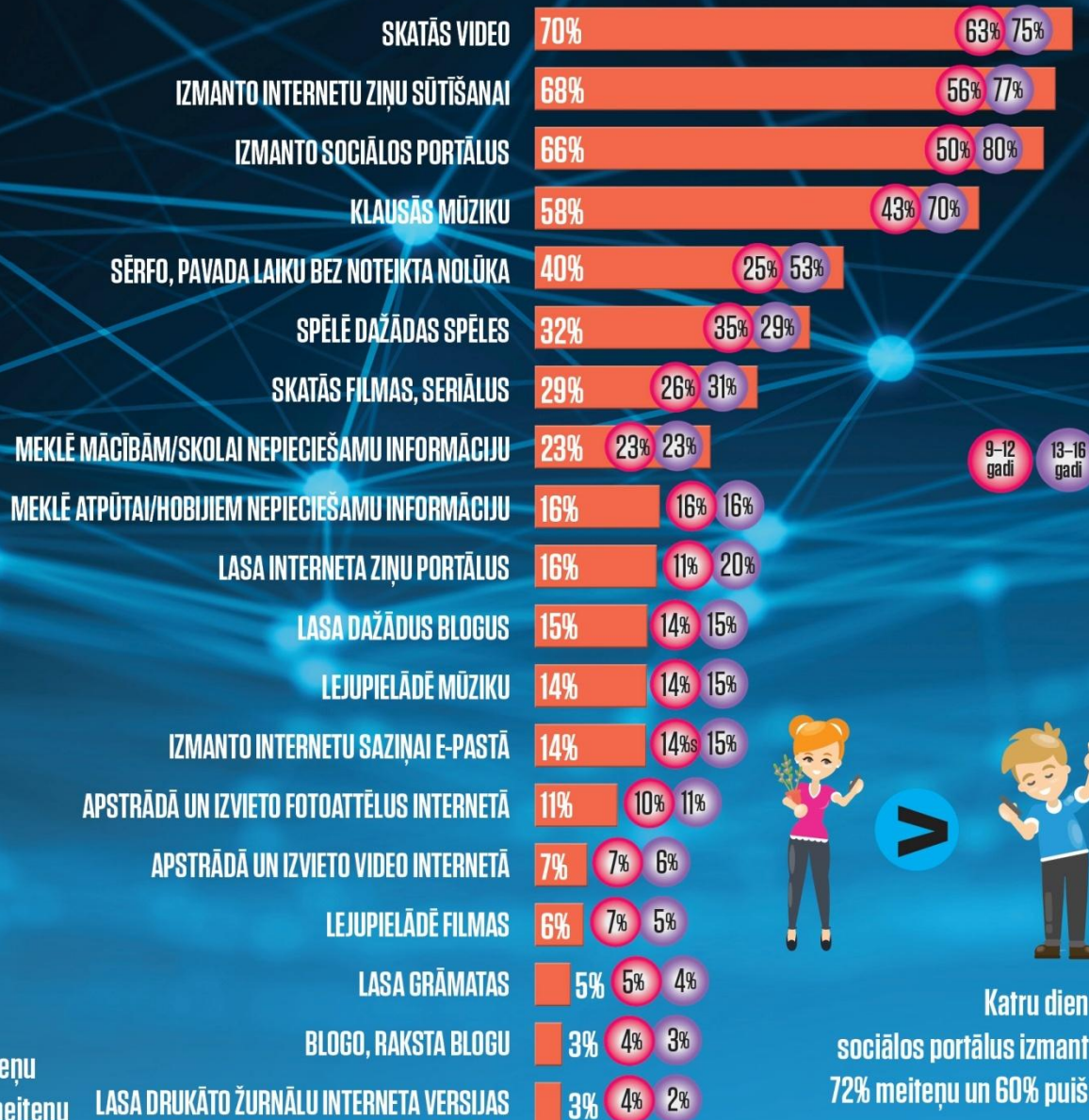
KO JAUNĀ PAAUDZE DARA INTERNETĀ?

■ cik % respondentu vecumā no 9 līdz 16 gadiem katru dienu...

Katru dienu:

- skatās dažādus video 79% puīšu 60% meiteņu
- spēlē spēles internetā 45% puīšu un 18% meiteņu
- sazinās e-pastā 18% puīšu un 10% meiteņu

Katru dienu sociālos portālus izmanto 72% meiteņu un 60% puīšu

KĀDAS PLATFORMAS IZMANTO?

cik % respondentu vecumā no 9 līdz 16 gadiem katru dienu izmanto šādas interneta vietnes, sociālos portālus, saziņas platformas...

Katru dienu:

- izmanto Instagram 60% meiteņu un 47% puīšu
- izmanto Snapchat 46% meiteņu un 28% puīšu
- izmanto Musical.ly 22% meiteņu un 9% puīšu

YouTube

KLASE

Google

WhatsApp

Instagram

Snapchat

Facebook

vk.ru (vkontakte.ru)

Spotify

Musical.ly

Skype

Wikipedia

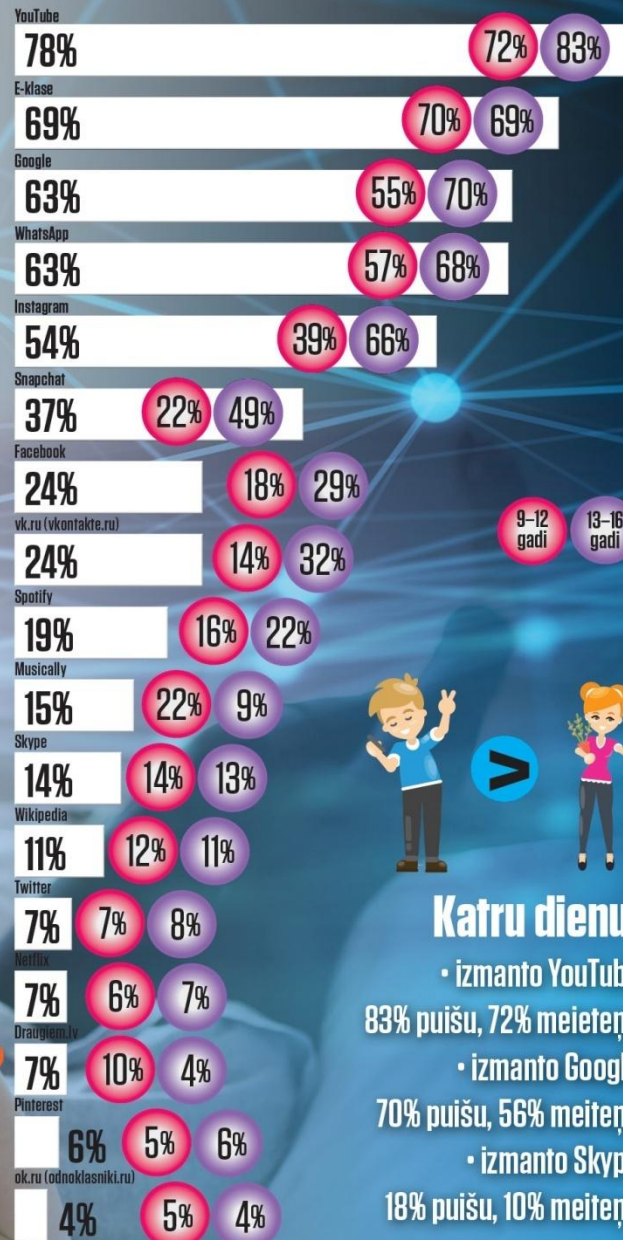
Twitter

NETFLIX

Draugiem.lv

Pinterest

ok.ru (odnoklassniki.ru)

Katru dienu:

- izmanto YouTube 83% puīšu, 72% meiteņu
- izmanto Google 70% puīšu, 56% meiteņu
- izmanto Skype 18% puīšu, 10% meiteņu

■ cik % respondentu vecumā no 9 līdz 16 gadiem katru dienu portālā YouTube skatās šādus video...

97%

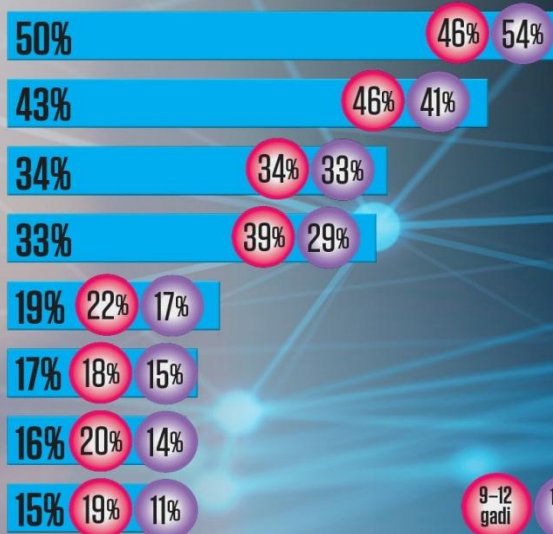
mēdz vispār izmantot YouTube

Piektā daļa respondentu (19%) lieto YouTube vairāk nekā

5

!!!
stundas dienā

- MŪZIKAS, DZIESMU VIDEO
- VLOGGERUS (VLOGGERS) UN YOUTUBE SLAVENĪBAS (YOUTUBERS)
- SMIEKLĪGUS VIDEO, JOKUS, IZAICINĀJUMUS (CHALLENGES)
- VIDEO, KUR CITI SPĒLĒ DAŽĀDAS SPĒLES (GAMERS)
- FILMAS
- VIDEO AR PRAKTISKIEM PADOMIEM, PAMĀCĪBĀM (HOW-TO VIDEOS)
- DRAUGU, PAZIŅU VEIDOTUS VIDEO
- ANIMĀCIJAS/MULTIPLIKĀCIJAS FILMAS

78%

izmanto YouTube **KATRU DIENU**

Puiši skatās YouTube vairāk kā meitenes

YouTube slavenības (Vlogers & YouTubers):
katru dienu skatās

Smieklīgus video, jokus, izaicinājumus (Challenges):
katru dienu skatās

Kā citi spēlē spēles (Gamers):
katru dienu skatās

Kultūras ministrija

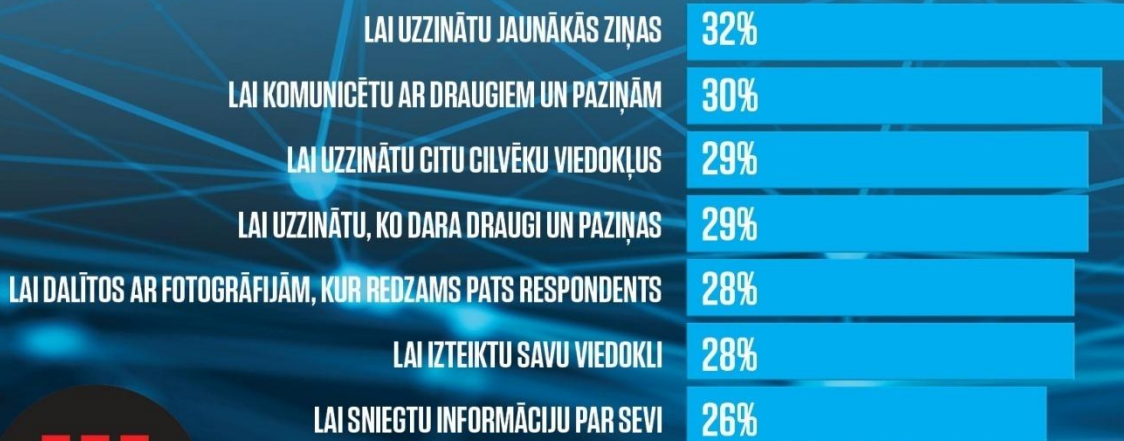
Daļa bērnu un pusaudžu mēdz izmantot sociālos portālus **pat vairāk nekā trīs stundas dienā:**

- 38% respondentu – **Youtube**;
- 14% respondentu – **Instagram**;
- 11% respondentu – **Snapchat**;
- 30% bērnu un pusaudžu, kuri mājās sarunājas pamatā krievu valodā, – **vk.com (vkontakte.ru)**.

■ kādiem mērķiem respondenti vecumā no 13 līdz 16 gadiem izmanto

 Facebook

Ko saka respondenti:

Meitene, 16 gadi: *Es pašā sākumā pievienojos Facebook un tad es gandrīz katru dienu iegāju.*

Un tagad viņš nav tas interesantākais sociālais medijs.

Un tur arī neviens īsti nav aktīvs no tiem, kurus es pazīstu.

Tikai mana mamma ir ļoti aktīva.

Neskatoties uz Facebook noteikto vecuma ierobežojumu profila izveidei (13 gadi),

56% bērnu vecumā no 9 līdz 12 gadiem atzinuši, ka mēdz šo portālu lietot

vecākie bērni katru dienu izmanto vairāk kā jaunākie

13 - 16 gadi
29%

9 - 12 gadi
18%

Kultūras ministrija

Nekritiska informācijas meklēšana internetā un izvērtēšana

Intervijās tiek norādīts, ka **parasti meklēšana netiek veikta tālāk par pirmo Google piedāvāto lapu.**

Meitene, 14 gadi:

“Es tā īsti neskatos. Man dažreiz vienalga ir, galvenais, ka ir kaut kas, ko uzrakstīt, piemēram, mājasdarbos. Bet tā jau es īpaši neskatos.”

- Tikai **50%** no 9–12 gadus veciem bērniem uzskata, ka prot salīdzināt dažādas interneta vietnes un mājaslapas, lai saprastu vai informācija tajās ir patiesa
- Pusaudži (13–16 gadi) – **80%**.

Kultūras ministrija

Rezumējot par pētījuma rezultātiem

Līdzīgas tendences ir arī citur Eiropā, taču svarīgi uz tām ir reaģēt, pievēršot šim jautājumam uzmanību **mācību saturā, ģimenēs, medijos u.c.**

Rezultāti liecina, ka daļai bērnu un pusaudžu ir nepietiekamas zināšanas un prasmes, kuras nepieciešamas, lai droši un lietpratīgi patērētu, radītu un kopīgotu dažāda veida informāciju.

Aicinām mācību satura veidotājus ņemt vērā rezultātus, **lai arī ar mācību satura palīdzību** sniegtu atbalstu katras vecuma grupas bērniem un jauniešiem viņu zināšanu pilnveidošanai par gudru mediju un citas informācijas patērēšanu, radīšanu un kopīgošanu.

Kultūras ministrija

Medijpratība ir svarīga dzīvei mainīgā pasaulē,
kurā notiek **cīņa ne tikai, par ko cilvēki tērēs
naudu, bet galvenokārt – par viņu prātiem,
uzskatiem, domām un vērtībām.**

Attēls: Pixabay.com

Kultūras ministrija

Medijpratība mācību saturā II

Saziņa ar VISC un projektu "Skola 2030"

Kultūras ministrijas priekšlikumi projektam par kompetenču pieeju mācību saturā (Skola 2030)

Mācību saturam būtu jābūt veidotam tā, lai vidusskolas absolventam/-ei **mediju un citas informācijas lietošanā, publiskošanā un kopigošanā** būtu šādas prasmes, zināšanas un attieksmes:

PRASMES

- atšķir faktus no viedokļiem;
- prot izvērtēt informāciju, dekodēt tās saturu un vēstījumu neatkarīgi no kanāla, kādā informācija ir saņemta (tostarp, sociālajos medijos);
- atpazīst nauda runu, aizspriedumus, stereotipus vai citādi manipulatīvu informāciju;
- izprot, kā sociālie, ekonomiskie, politiskie, profesionālie, tehnoloģiskie spēki var ietekmēt mediju saturu;
- spēj identificēt informācijas smeczeļa mērķi, nolūkus, paustās vērtības;
- salīdzina vairākus informācijas avotus, izvēlas uzticamākos un veido savu viedokli (konstruē savas zināšanas, izpratni tēmā);
- nepieciešamības gadījumā prot lietot informācijas pārbaudīšanas metodes;
- prot atšķirt uzticamas žurnālistikas materiālu no sabiedriskajām attiecībām (piemēram, preses relizēm), reklāmas, sponsorētām publikācijām/sīžetiem, propagandas;
- prot atpazīt sponsorētu informāciju un dažādu reklāmas veidus (tieša, slepta reklāma), prot atpazīt reklāmas sociālo mediju saturā un citur;
- atšķir zinātniski pamatotas zināšanas no medijos popularizētās pseidozinātnes, sensacionāliem atklājumiem vai izdomātas statistikas;
- atšķir sociālajos un tradicionālajos medijos (paš)popularizētus modes un dzīvesstila viedokļu liderus (*influencers*) no dažādu jomu patiesajiem ekspertiem;
- izmanto internetu droši un jāpilni (prot izmantot internetu un digitālās tehnoloģijas savas rīcības nodrošināšanai, iespēju paplašināšanai, droši un saskaņā ar mediju vides lietošanas juridiskajiem nosacījumiem);
- prot radīt un dalīties ar (multimodālu) mediju saturu dažādos formātos, tostarp, video;

ZINĀŠANAS

- apzinās un izprot realitātes un medijos atspoguļotās realitātes atšķirību;
- zina, kas var ietekmēt kāda notikuma/ procesa/personas atainojumu medijos;
- zina, ka viens un tas pats notikums/process/persona dažādos medijos var tikt atspoguļots atšķirīgi;
- zina par dažādiem manipulācijas veidiem, kas var tikt lietoti informācijas sagrošanai;
- ir informēts par viltus ziņu fenomenu, izprot to veidošanas iemeslus (nolūkus) un izplatīšanas mehānismus;
- apzinās mediju lomu un nozīmi vārda brīvības, viedokļu daudzveidības un demokrātijas nodrošināšanā;
- izprot mediju kā ceturtais varas nozīmi, ietekmi uz sabiedrības dienaskārtību, politiskajiem un citiem procesiem;
- zina par informācijas burbuļu (*echo chambers*) veidošanos; apzinās faktorus, kas ietekme personīgo informācijas telpu, izprot nepieciešamību paplašināt informācijas avotu skaitu un pievērst uzmanību to kvalitātei un uzticamībai;
- apzinās, ka sociālo mediju saturu atlasē nēla mēra ietekme algoritmu darbība, tāpat arī to, ka interneta meklētājprogrammu piedāvātie rezultāti nav neitrāli; apzinās, ka pirmie piedāvātie rezultāti zināšanas lieto praksē ikdienā, pieņemot lēmumus par uzticamiem/neuuzticamiem informācijas avotiem;
- ir informēts par viedokļu līderu darbības specifiku, tostarp, sociālo un tradicionālo mediju ietekmi uz viedokļu līdera popularitātes veidošanos;

ATTIEKSMES

- nepiedalās tādas informācijas veidošanā, kas ietver nauda runu, aizspriedumus, stereotipus veicinošu vai citādi manipulatīvu; sastopoties ar augstāk minēto informāciju, veic darbības, lai novērstu tās tālāku kopigošanu un izplatīšanu;
- viedokļu, informācijas izmantošanu, publiskošanu un kopigošanu veic ētiski un atbildīgi, ievērojot autoritātes un cieņu pret pārējiem sabiedrības locekļiem;
- atbildīgi līdzdarbojas zināšanu, viedokļu radīšanā, kļūstot par mediju satura autoru, mazinot nepietiekamu informētību, neizpratni sabiedrībai svarīgos jautājumos;
- interesejas par sabiedriski nozīmīgiem, tostarp, politiskiem, notikumiem vietējā kopienā, valstī, Eiropā, pasaulē un izsaka savu viedokli par minētajiem procesiem.

Medijpratības veicināšana - viena no horizontālajām prasībām, kas tiek attīstīta vairākumā priekšmetu.

Par medijiem kā 4. varu, to lomu un nozīmi demokrātijā rosinām ietvert sociālās un pilsoniskās mācību jomas blokā.

Kultūras ministrija

Kultūras ministrija

Kultūras ministrija strādā
6 virzienos, lai attīstītu Latvijas
iedzīvotāju medijpratību

Kultūras ministrija

Mediju politikas plānošanas dokumenti

- Mediju politikas pamatnostādnes 2016.-2020.gadam
- Mediju politikas pamatnostādņu 2016.-2020.gadam īstenošanas plāns
- Apstiprināti Ministru kabinetā 08.11.2016.

Kultūras ministrija

Mediju politikas rīcības virzieni

1. Mediju vides daudzveidība
2. Mediju vides kvalitāte un atbildīgums
3. Mediju nozares profesionāļu izglītība
4. Medijpratība
5. Mediju vides drošumspēja

Kultūras ministrija

Medijpratība: konteksts Latvijā

Iepriekš uzsvars uz digitālajām prasmēm

Mediju politikas plānošanas dokumenti ir **pirmie** politikas plānošanas dokumenti Latvijā, kuros iekļautas aktivitātes medijpratības veicināšanai

Kultūras ministrija

Medijpratība mācību saturā

IZM un VISC

KM aicina pievērst **lielāku uzmanību medijpratībai izglītības saturā** un aplūkot to ne tikai kā informācijas kritisku izvērtēšanu,

bet arī skaidrot **mediju nozīmi demokrātijā, vārda brīvības, viedokļu daudzveidības nodrošināšanai**, mediju ietekmi uz dienaskārtību u.c.

Kultūras ministrija

1. Mediju atbalsta programmas

Lai uzturētu mediju daudzveidību un dzīvotspēju:

Vairāk nekā 2 miljoni eiro (2017 + 2018)

- 144 projekti atbalstīti

Kvalitatīva, sabiedriski nozīmīga mediju satura veidošanai (pētnieciskā žurnālistika, melu dekonstrukcija, medijpratības veicināšana, atbalsts reģionālajiem medijiem)

Kultūras ministrija

Projektu kategorija medijpratības veicināšanai

Piemērs – Radio
SWH Rock projekts

<http://www.radioswhrock.lv/viltus-zinas-izsargajies/>

IZSARGAJIES GUDRI -

Lai viltus ziņas
nevairojas

Projekts "Viltus ziņas uzmācās? Izsargājies." ir sagatavots ar Valsts reģionālās aģentūras finansiālu atbalstu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

VILTUS ZIŅAS? IZSARGĀJIES!

Stājoties attiecībās ar viltus ziņām, neaizmirsti par kontracepciju!
Radio SWH Rock aicina: izsargājies gudri – lai viltus ziņas nevairojas. Katru dienu ēterā pasniegsim trīs viltus ziņas un to atbilstošās dekonstrukcijai, lai attīstītu sabiedrības kritisko domāšanu un medijpratību.

Ziņu arhīvs:

"VILTUS ZIŅA 1"
BOBS-HÄRTLĪJS

00:00 01:37

1. "VILTUS ZIŅA 1" — BOBS-HÄRTLĪJS	1:37
2. "VILTUS ZIŅA 2" — SADARDZINĀS-SABIEDRISKAIS-TRANSPORTS	1:58
3. "VILTUS ZIŅA 3" — AIZKRAUKLES-BANKA-ATSĀK-DARBU	1:54
4. "VILTUS ZIŅA 4" — KRIŠTIANU-RONALDU-ATPŪŠAS-USMĀ	1:55
5. "VILTUS ZIŅA 5" — BRAUNS-PIEŅEM-KATALONIJAS-PILSONĪBU	1:30
6. "VILTUS ZIŅA 6" — UZ-RĪGU-LIDOS-VIRGIN-ATLANTIC	1:39
7. "VILTUS ZIŅA 7" — LATVIJA-UZŅEMS-ASANŽU	1:36
8. "VILTUS ZIŅA 8" — IRBENES-LOKATORS-UZTVER-ĀRPUSZEMI	1:53
9. "VILTUS ZIŅA 9" — TEHNISKĀ-APSKATE-ATTĀLINĀTI	2:07
10. "VILTUS ZIŅA 10" — KHL-UN-NHL-APVIENOJAS	1:49

Kultūras ministrija

Portāla Skaties.lv projekts «Netici pasakām internetā»

<https://skaties.lv/zinas/latvija/sabiedriba/skaties-lv-informe-par-pirmajiem-secinajumiem-medijpratibas-projekta-netici-pasakam-interneta-ietvaros/>

SKATIES.LV

CSSD: OCTA vairs nebūs obligāta

No 2019. gada obligātā civiltiesiskā transportlīdzekļu apdrošināšana ieb...

43,728

People reached

16,382

Engagements

Vēl viens rādītājs, ko ieguvām, ir lietotāju skaits, kas dalījies ar ziņu tālāk. Tāds bija 1 851 "Facebook" lietotājs. Šeit gan diemžēl jāsaprot, ka absolūti lielākā daļa, kas ar šo informāciju dalījās, visticamāk, to noturēja par patiesību. Par to liecina tas, ka, daloties ar šo saturu, lietotāji visbiežāk vai nebija pievienojuši savu komentāru, kas norādītu, ka ziņa ir nepatiesa, vai arī bija pievienots komentārs, kas liecina, ka lietotājs šo informāciju ir pieņēmis par patiesību.

Kultūras ministrija

<https://skaties.lv/neticipasakam/pasakas/1539032/>

Neticipasakam.lv

<https://skaties.lv/neticipasakam/pasakas/>

Saeimas Svētku un brīvdienu komisija (SSBK) pēc interneta portāla tavabals.lv iniciatīvas lēmusi, ka šā gada Ziemassvētku brīvdienas varētu tikt pārceltas uz 2019. gadu!

Kā zināms, šogad, 2018. gadā, Ziemassvētki iekrīt attiecīgi pirmdienā, otrdienā un trešdienā. Pēc Ekonomikas ministrijas aplēsēm, trīs svētku dienas radīs vairākus miljonus zaudējumu daudzām tautsaimniecības nozarēm. "Trīs svētku dienas nodarīs neadekvātu postu ekonomikai, tāpēc SSBK piedāvājam svētku dienas pārnest uz 2019. gadu, kas būtu ekonomiski pamatotāk" skaidro Ekonomikas ministrijas pārstāvis Uģis Kalniņš.

Kultūras ministrija

Diena.lv projekts «Melu tvertne»

<https://www.diena.lv/melu-tvertne/>

**Melu tvertne: Biedē ar
Krievijas un Nīderlandes karu**

**Melu tvertne: Hormoni un
antibiotikas vistas gaļā**

**Melu tvertne: Asinspirts Balvu
skeitparkā**

<https://www.diena.lv/melu-tvertne/raksts/14207173>

Kultūras ministrija

Rakstu sērija "Atmaskots"

LATVIJAS AVĪZE

Krievijas portāli: latviešu nacionālais varonis Lāčplēsis patiesībā ir krievu kņazs (53)

Viltus ziņa: latviešu nacionālais varonis Lāčplēsis patiesībā ir krievu kņazs

Viesturs Sprūde LATVIJAS AVĪZE 12. jūlijs, 2017 ★★★★★

Viltus ziņa: Latvijā aizliegs bērniem dot krievu vārdus (14)

Viltus ziņa: Latvijas iedzīvotājiem visvairāk interesējusi Krievijas prezidenta Jaungada uzruna (40)

Viltus ziņa: Latvijas iedzīvotājiem visvairāk interesējusi Krievijas prezidenta Jaungada uzruna

Латвии

Латвии запретят уже осенью

Viltus ziņa: Baltijas bērnus gatavo karam ar Putinu (13)

Viltus ziņa: Baltijas bērnus gatavo karam ar Putinu

Draugiem Twitter E-pasts

n, kas attiecībā uz Latviju dažādos veidos un interpretācijās jūgo mediju ziņu lapās, saistās ar krievu personvārdu oficiālo

Kultūras ministrija

Piemērs

Melu teorija TV3

**Projektu
kategorija
medijpratības
veicināšanai**

<https://tvplay.skaties.lv/parraides/melu-teorija>

Kultūras ministrija

Mediju pašu aktivitātes melu
atmaskošanā un medijpratības
veicināšanai ir īpaši svarīgas

jo pētījums rāda, ka no tiem
respondentiem, kas grib zināt
ko vairāk par medijpratību,
**85% sagaida informāciju no
medijiem**

Kultūras ministrija

2. Pētniecība un analīze

- **Pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību**
  - 1082 respondenti
- **Pētījums par Latvijas bērnu un pusaudžu(9-16 gadi) medijpratības pētījumu**
  - 1203 respondenti

Rezultāti pieejami:

<https://www.km.gov.lv/lv/mediju-politika/prezentacijas-un-petijumi>

Kultūras ministrija

3.Darbs ar medijpratības mentoriem (mediatoriem)

- Atbalsts pedagogu un bibliotekāru apmācībām
- Semināri jaunatnes lietu speciālistiem vietējās pašvaldībās, nepilngadīgo lietu speciālistiem Valsts Policijā u.c.

Kultūras ministrija

4 mācību līdzekļi/materiāli

Medijpratības un bērnu drošības internetā sociālā kampaņa 5-8 gadus veciem bērniem "Supervaroņi internetā!"

(Valsts Policija, Kultūras ministrija, Drošāka interneta centrs)

<http://vp.gov.lv/supervaronis/>

Kultūras ministrija

Kampaņa sastāv no 5 animētiem video un metodiskajiem ieteikumiem pirmsskolai un sākumskolai, influencersu darbs <http://vp.gov.lv/supervaronis/>

Izsūtījām informāciju e-pastā uz **1450 skolām un bērnudārziem Latvijā un 110 diasporas nedēļas nogales skolām** un aicinājām pedagogus šos materiālus lietot.

Kultūras ministrija

Kultūras ministrija

<https://www.e-klase.lv/aktualitates/zinas/pieci-jautajumi-ko-ar-bernu-parrunat-pirms-vina-patstavigajiem-soliem-interneta?id=16530>

Trešdiena, 2018. gada 7. novembris

Helma, Lotārs

SĀKUMS

NODERĪGI IZGLĪTĪBAI

AKTUALITĀTES

PAR E-KLASI

EKSKURSIJAS

ZIŅAS

RAKSTI UN INTERVIJAS

SKOLA 2030

Komentāri 10

Pozitīvi 136

Negatīvi 35

00

2

26

#Drošība internetā

Pieci jautājumi, ko ar bērnu pārrunāt pirms viņa patstāvīgiem soļiem internetā

Publicitātes foto

Kultūras ministrija

Iztulkota un adaptēta materiālu kopa no Zviedrijas

gatavi video, uzdevumi, prezentācijas

www.pilnadoma.lv (Enciklopēdijas sadaļa)

Meklētājprogrammas nav neitrālas

Meklētājprogramma ir programma, kas palīdz jums atrast tiešsaistē nepieciešamo informāciju. Lietotājiem parasti šie pakalpojumi ir bezmaksas, taču tos vada uzņēmumi, kuri vēlas nopelnīt. Uzņēmumu ienākumi veidojas no reklāmām, kas redzamas apmeklētājiem.

Pērc, pērc, pērc! Kā darbojas reklāma.

Ar reklāmu sastopamies jebkur: televīzijā un radio, tiešsaistē, datorspēlēs, avīzēs un filmās. Reklāma var būt tieša vai arī slēpta, piemēram, produktu izvietošana televīzijas raidījumos. Mediju lietotājam ir svarīgi zināt, kā darbojas reklāma.

Kas ir propaganda?

Propaganda ir informācija no viena vai vairākiem sūtītājiem vienam vai vairākiem adresātiem. Sūtītājs vēlas, lai saņēmējs mainītu savus uzskatus un galu galā mainītu savu uzvedību. Ziņojumiem var būt dažādi veidi

“MIL for me” (Media and information literacy for me)

Kultūras ministrija

Metodiskais materiāls

bibliotekāriem, skolotājiem, vecākiem

Kā ar grāmatas starpniecību attīstīt

- kritiskās domāšanas,
  - satura izvērtēšanas,
    - atstāstīšanas,
    - jautāšanas
- prasmes

Uzzini vairāk:

<https://www.km.gov.lv/lv/mediju-politika/jaunumi/izdevums-celojums-medijpratiba-idejas-nodarbibam-ar-berniem-bibliotekas-driz-sasniegs-skolu-un-pubiskas-bibliotekas-1473>

Lejupielādē:

https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/mediju_politika/medijprat%C4%ABba/Celojums_medijpratiba_lejupladei.pdf

CEĻOJUMS MEDIJPRATĪBĀ

Idejas nodarbībām ar bērniem bibliotēkās

Kultūras ministrija

4. Atbalsts jauniešu medijpratības veicināšanai

Skolēnu nacionālais debašu turnīrs par medijpratības tēmām:

- Vai sociālie mediji vairo izpratni par politiskajiem procesiem?
- Vai Latvijā ir pieprasījums pēc kvalitatīvas žurnālistikas?
- Vai valstij jāregulē informācija medijos internetā?

Foto: Debašu centrs

Kultūras ministrija

5. Plašākai sabiedrībai adresētas aktivitātes

Kultūras ministrija

Kampaņa pret viltus ziņu izplatīšanu medijos

Valsts kancelejas, Kultūras ministrijas un Iekšlietu ministrijas komunikācijas kampaņa **“Medijs nav komēdijs”**

Adresēta pārsvarā **jauniešiem un senioriem**, kas saskaņā ar pētījuma rezultātiem ir mazāk kritiski attiecībā uz informācijas izvērtēšanu medijos, tostarp, sociālajos medijos.

MEDIJS ≠ KOMEDIJS Ej.uz/taure

NEPiedalies KOMĒDIJĀ!

Komēdijai ir vieta kultūrā, filmās, seriālos un uzjautriņošos pasākumos, nevis viltus ziņu virsrakstos. Ticam, ka arī Tu proti atšķirt mediju no komēdijas!

Ar šo kampaņu aicinām kritiskāk un rūpīgāk izvērtēt internetā un sociālajos tīklos pieejamo informāciju un dalīties tikai ar tādām ziņām, par kuru patiesumu esam droši. Esi atbildīgs par ziņām, ko izplati, un nekautrējies aizrādīt citiem par viltus ziņu publicēšanu un izplatīšanu!

<https://www.km.gov.lv/lv/ministrija/jaunumi/ar-aicinajumu-nepiedalities-komedija-uzsakta-kampana-iedzivotaju-medijpratibas-veicinasanai-2827>

Kultūras ministrija

<https://www.km.gov.lv/lv/mediju-politika/jaunumi/ar-aicinajumu-nepiedalities-komedija-uzsakta-kampana-iedzivotaju-medijpratibas-veicinasanai-2827>

Kultūras ministrija

Kultūras ministrija

Kā Tu lieto MEDIJUS?

Medijpratības veicināšanas plakāts

1800 eksemplāru pašvaldības iestādēs, bibliotēkās, skolās

VĀRDNĪCA

Medijpratība -

cilvēka prasme lietot medijus, meklēt un analizēt informāciju, kritiski izvērtēt mediju vēstījumus un piedalīties mediju saturā veidošanā.

Viltus ziņas -

apzināti izplatīta nepatiesa vai ļoti sagrozīta informācija, visbiežāk, lai sasniegtu kādu politisku mērķi, biznesa intereses (piemēram, savāktu vairāk klikšķu rakstam internetā) vai īslaicīgu popularitāti. Viltus ziņas nav jauns fenomēns, tās izmantotas jau pirms gadsimtiem, piemēram, lai manipulētu par kara sākšanas jemeslu. Taču mūsdienās sociālo mediju popularitāte ļauj šim ziņām izplatīties daudz ātrāk un plašāk.

Lai arī izklausās vilinoši, vispirms rūpīgi jāpārlicinās, vai ieteikums ir pamatots. Varbūt tas ir izdomāts, kā, piemēram, šis raksts.

LAI NIEKRISTU INFORMĀCIJAS LAMATĀS, PIEVĒRS UZMANĪBU:

- Medijam – vai tas šķiet uzticams? Vai tam ir norādīta redakcija, raksta/sižeta autors/te?
- Argumentiem – vai tiek izmantoti racionāli argumenti vai arī tikai emocijas, raisītas bailes?
- Reklāmas soļījumiem – vai tie ir reāli? Vai ir iespējams apgūt svešvalodu vienā dienā un notievēt par 30 kg nedēļas laikā?
- Vai attēls, kas tiek uzdots kā aculiecinieka redzējais no negadījuma vietas, patiesībā nav fragments no mākslas filmas vai cita notikuma?
- Vai attēls / video nostiprina aizspriedumus par kādu sabiedrības grupu – sievietēm, vīriešiem, noteiktas tautības cilvēkiem?

Mums katram ir savi mediju lietošanas un informācijas izvērtēšanas paradumi.

ANDRIS (37): „Esmu ļoti aizņemts, tāpēc avīzēs vai interneta portālos izlasu tikai virsrakstus un esmu par visu informēts.”

Andri, no virsrakstiem uzzinām tikai īsu saturu fragmentus. To, ko redakcija ir izvēlējusies kā svarīgāko vai uzmanību saistošāko. Zinām, ka kaut kas ir noticis, bet – kā un kāpēc? Kādas būs sekas? Turklāt, dažkārt virsraksts tiek pārspēlēts vai parādē tikai vienas pusē situācija – tikai vienu no pārstāvētajiem viedokļiem vai notikuma aspektiem. Tāpēc, ja tēma interesē, izlasī rakstu līdz beigām. Iespējams, ka situācija nav tik dramatiska vai notikums – sensacionāls, kā var šķist pēc virsraksta.

ANNA (62): „Esmu labsirdīga un, lai gan man nav daudz naudas, vēlos palīdzēt nelaimīgā nodokusajiem. Tāpēc Facebook labprāt dalos ar ziņām, kurās ir lūgums ziedot vai aicinājums palīdzēt atņemt pazudušu kaķēni.”

Anna, ka neesi vienatnīga, ir apsvērtami. Tomēr, lai nepārspētu ziņu, kas vairs nav aktuāla, apskaties oriģinālo raksta saturu pat tad, ja kāds draugs ar to šķietu šķīstījis. Varbūt kojis jau sveķis un vesels ir mājās! Savukārt, lai savu ziedojumu nepārskaitītu krāpniekam, izpētī līdzīgu izveidoto profilu un rūpīgi izvērtē, vai šis cilvēks varētu būt īsts. Krāpnieki mēdz izveidot viltus profilus, izmantojot reāla cilvēka attēlu, kurš par to var arī neko nezināt.

Vēlies uzlabot savu vielmaiņu? Sāc lietot dzīnu!

Ja Tu vēlies veicināt vielmaiņu, sāc patērēt dzīnu.

Zec medij

18. septembris (septembris) 18. sept. 2017. 18:18

Londonā: ja tu vēlies veicināt vielmaiņu, sāc patērēt dzīnu. Jaunā pētījumā ir atklāts, ka dzīns palīdzēja organismam spējās sadalīt kalorijas straužāk līgumā pēc diētas lietošanas.

Pētījuma rezultāti: Spējamība, kā dzīns ir radījis no kaķu ogām, kas ir bagātas ar antocianīdiem un sekundāriem. Pētījums, kuram tika dotas regulāras 11 alkoholišķidra dzēriena devas, tika novērtēta vielmaiņas palīdzinātā par 17 procentiem.

Dzīns ir alkoholišķidra dzēriens ar vienu no zemākajiem enerģētiskajiem vērtībām – tikai 97 kalorijas vienā glāzē.

Tagi: Vielma, Dzīns, Vielma, Kalorijas, Diētas, Spējamība, Spējamība

18. septembris (septembris) 18. sept. 2017. 18:18

Uzzini vairāk:

<https://www.km.gov.lv/lv/ministrija/jaunumi/ipas-a-videolekcija-pasvaldibu-darbiniekus-izglito-medijpratiba-pasvaldibas-izvietos-plakatus-iedzivotaju-medijpratibas-sekmesanai-1523>

Lejupielādē:

https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/mediju_politika/medijprat%C4%ABba/Medijpratibas_vaicinasanas_plakats.pdf

KĀDI IR TAVI?

ELĪNA (16): „Rakstot var daudz ko pārspēlēt, nepateikt. Savām acīm gan var ticēt, tāpēc domāju, ka video ir uzticamāki.”

Elīna, arī video vai attēls var paust spēcīgu vēstījumu un manipulēt ar Tavām emocijām. Tev to pat neapziņoties. To var panākt, papārinot sietu ar dramatisku fonu mūziku, izvēloties noteiktu filmēšanas leņķi vai, piemēram, kādu cilvēku filmējot ar „duboku” kameras, lai radītu nepatīkamu iespaidu. Ar montāžas programmu palīdzību video var tikt leikvāts citāds, ko intervētais ir saucis pavasarī citā kontekstā vai sarunā. Tāpēc kritiski izvērtē arī televīzijas un radio sietus, un jo sevī – video Youtube vidē!

DAVIS (25): „Ceru, ka arī man paveiksies interneta izlozēs. Lasīju komentāros, ka kāds tā viņnējis stīlīgu telefonu, cits – ceļojumu uz Ameriku. Sociālais medijos tikai jāpārsūta citiem ieraksts par akciju un jāgaida rezultāti.”

Dāvi, ne vienmēr sociālais medijos izplatītais izlozes patiesi notiek, it īpaši, ja tiek solīta ļoti dārga balva. Dažkārt to mēģina ar vienu piesaistīt uzmanību vai iegūt informāciju par Tevi. Pirms pieņemt veiksmi, pārlicinās, ka izlozes organizētājs ir īsts uzņēmums, nevis izveidots viltus profils.

Kultūras ministrija

KM medijpratības aktivitātes festivālā "Lampa"

Kritiskās domāšanas meistarklase

Valsts kancelejas teltī

Kritiskās domāšanas meistarklase

Kritiskās domāšanas meistarklase - festivāls LAMPA 2018

Ziņu salons 1918

Sadarbībā ar Ziemeļvalstu ministru padomes biroju
Latvijā un Drošāka interneta centru

*Tad, lūk, ko, draugs, tu atceries,
Ka ziņas nav kā spieģelis.
Ji viena lieta – notikums,
Un cita – pēc tā ziņojums.*

*Jkviens, kam nodomi nav tīri,
Var palaišt kādu preses pīli,
Tāpēc, draudzīn, spried un sver,
Kas patiesš ir un kas Jev der!*

Kultūras ministrija

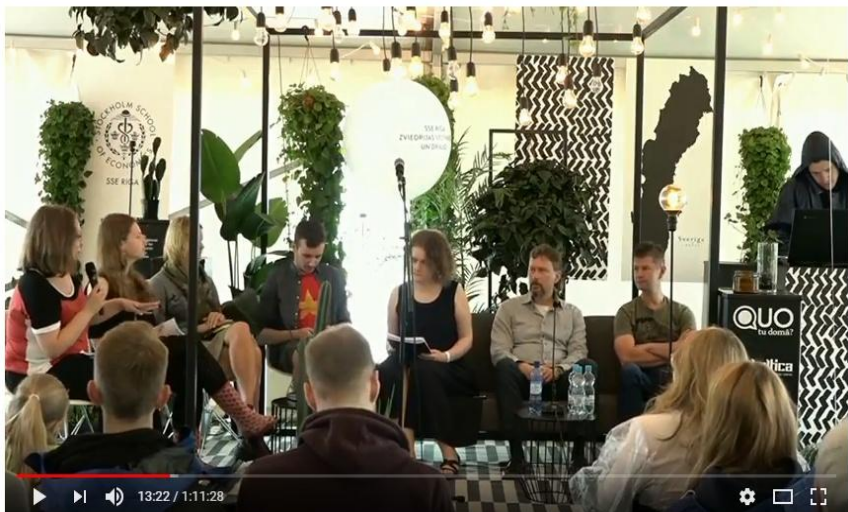
Videolekcijas and diskusijas

2006.gadā vēl nebija

WhatsApp

Un citu mūsdienās ierastu komunikācijas ierīču un aplikāciju...

Klīnta Ločmele
KM Mediju politikas nodaļas eksperte

Vai finansiāli jāsoda mediji, kas izplata viltus ziņas? Debates @LAMP

Kultūras ministrija

6. Medijpratības veicināšanas sistēmas kapacitātes stiprināšana

- **Starptautiskas studiju vizītes** (Lielbritānija, Somija ar starptautisku partneru – Britu Padomes un Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja Latvijā – atbalstu
- **ikgadējas tikšanās**
- **ziņu lapas e-pastu listei**

*Gaidot pieredzes
apmaiņas vizīti
BBC, 2017*

Kultūras ministrija

Vairāk informācijas:

<https://www.km.gov.lv/lv/mediju-politika/prezentacijas-un-petijumi>

Šeit atrodams:

- Medijpratības pētījumi pilnā apjomā un Kultūras ministrijas veidotās rezultātu izklāsta prezentācijas
- KM priekšlikumi projektam par kompetenču pieeju mācību saturā (Skola 2030)
- **Medijpratības resursu apkopojums 2018 - iedvesmai un izmantošanai mācību procesā**
- Dažādas KM prezentācijas par medijpratības nozīmi un situāciju Latvijā

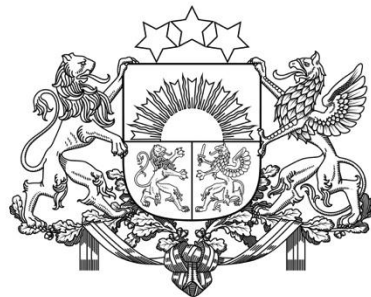

Kultūras ministrija

Medijpratība – kā GPS navigators

Attēls: Wikimedia Commons

Kultūras ministrija

Paldies par uzmanību!

Klinta.locmele@km.gov.lv